

114 . Gheorgheni | Județ: Harghita | Punct: Biserica Romano Catolică Sf. Nicolae | Anul: 2013

Anul: 2013

Cod RAN: 83570.10

Perioade: Evul Mediu

Epoci: Epoca medievală târzie

Categorii sit: Religios, ritual și funerar

Autori: Bertina Bo, Elena Cristina Cordoș, Andrea Demjén, Nándor Erdős, Florin Gogâltan, Alexandra Lazăr, Mihaela Savu, Ole Unhammer, Vlad Roman, Allison-Louisa McKinlay, Krystle Jauregui, Jake Kornegay, Kailey Joy McAlpin, Zoltán Botha, András Szabolcs, Artur Gyulai, Marius Stan, Faheem Fredrick Inayat, Jiahui Cai, Leon Kimberly

Instituții: Bergen University, Norway, Asociația pentru Promovarea Patrimoniului Arheologic din Transilvania, Muzeul "Tarisznyás Márton", Gheorgheni, Școala Generală „Fogarassy Mihály”, Gheorgheni, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Bergen University, Norway, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Memorial University of Newfoundland, University of California, Berkeley, Texas A&M, College Station, Michigan University, USA, Muzeul "Tarisznyás Márton", Gheorgheni, Grupul Școlar Construcții de Mașini, Gheorgheni, Grupul Școlar Construcții de Mașini, Gheorgheni, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Karachi, Singapore, Sheffield University, UK

Raport

Localitatea Gheorgheni apare în izvoare pentru prima dată în dijmele papale din 1332-1334. Aici sunt consemnate numele a trei prelați (Nicolaus sacerdos de Gyargio, Stephanus de Gorgio și Thomas sacerdos de Gorgi), fără a se preciza exact și parohia unde au activat. După părerea unor cercetători acestea puteau fi Gheorgheni, Lăzarea și Joseni. Referitor la cea mai veche construcție ecleziastică putem preciza că la intrarea de pe partea vestică a turnului se află un ancadrament de ușă cu inscripție 1498. Într-un raport din 1629 se menționează starea proastă a bisericii și a incintei, precum și renovările efectuate. În anul 1633, din cauza epidemiei de ciumă, au fost înmormântate circa 700 de persoane, fapt care a necesitat lărgirea incintei prin cumpărarea de noi parcele. În 1634 această incintă a fost ridicată în piatră.

Știm că biserică a fost construită la sfârșitul secolului al XV- lea. Fundațiile acesteia au fost descoperite în cursul unor cercetări arheologice din 1964, conduse de Márton Tarisznyás fostul director al muzeului din Gheorgheni. Potrivit rezultatelor sale biserică a avut o lungime de 25-28 m și o lățimea interioară de 6,5 m. Tot cu acea ocazie s-au găsit un ancadrament gotic înzidit și urmele unei cripte. Deocamdată singurul element de datare al acestei bisericii este inscripția cu anul 1498, aflată pe partea superioară a ancadramentului de piatră cu închidere în semicerc, păstrată pe latura vestică a parterului turnului. În interiorul primului nivel al turnului sunt ferestre gotice târzii înzidite, și acestea demonstrând că această parte a clădirii a fost ridicată în secolul al XV-lea.

Următoarea perioadă importantă în evoluția bisericii romano- catolice Sfântul Nicolae din Gheorgheni este prima jumătate a secolului al XVII-lea. La inițiativa parohului și a vicarului György Ferenczi se extinde clădirea. Conform datelor din registrul scris de preotul paroh (Regestrum Ecclesiae S. Nicolai in Girgio), lucrările au început în anul 1629, pe parcursul cărora clădirea a fost lărgită, s-a construit o tribună și s-a reparat acoperișul. Biserica reînnoită a avut de suferit avarii cu ocazia invaziilor tătarilor din anii 1657 și 1661, dar în perioada următoare nu s-a mai făcut intervenții la clădire. În jurul anului 1756 vechea biserică a fost demolată aproape în întregime, construindu-se pe locul său biserică barocă, formă în care s-a păstrat până în zilele noastre.

În primăvara anului 2009 s-au făcut cercetări georadar în partea sudică a bisericii actuale.

Cele trei secțiuni deschise în vara anului 2013 (două în partea sudică a bisericii actuale și una dispusă în fața intrării principale) au dovedit că biserica gotică a avut mai multe faze de construcții și renovări. Cercetările arheologice au fost finanțate de Parohia și Protopopiatul romano-catolic Gheorgheni și Asociația pentru Promovarea Patrimoniului Arheologic din Transilvania.

În secțiunile S1 și S2 au ieșit la iveală zidurile de fundație și de elevație ale navei și sanctuarului bisericii gotice. În secțiunea S1 a fost cercetat zidul sudic al navei (Z-1) cu orientare vest-est, construit din blocuri de gresie și pietre de râu legate cu un mortar slab, alb-cenușiu, amestecat cu pietriș. Zidul are o grosime de 1-1,20 m, talpa fundației ajungând până la adâncimea relativă de 1,40 m de la nivelul actual de călcare. Cele două contraforturi (Z-2 și Z-3) au fost alipite ulterior zidului bisericii. Pe zidul de elevație al navei au fost observate mai multe straturi de tencuială. Primul strat se află în legătură cu primul nivel de călcare și a fost aplicat înainte de construirea cele două contraforturi. Alte două straturi de tencuială pot fi puse în legătură cu renovările periodice. Ambele s-au făcut după construirea contraforturilor. Tencuiala a fost observată și în partea interioară a navei, în ea fiind surprinsă amprenta pietrelor unei mase de altar. Nu am reușit să identificăm fundația arcului de triumf, deoarece aceasta a fost distrusă de intrarea într-o criptă. Intrarea în criptă a fost construită la fundația sudică a navei bisericii actuale și la colțul sud-estic al porticului. Zidul nordic și sudic al criptei (Z-4) a fost ridicat din cărămizi (pe alocuri cu pietre) legate cu un mortar cenușiu, compact. La amenajarea zidului nordic, la intrarea în criptă, a fost folosită fundația zidului sudic al bisericii actuale, care a fost tencuit. În tencuială s-au păstrat amprentele a patru bârne care susțineau scara din lemn pe care se făcea accesul în criptă. Lângă, și pe alocuri sub bârnele de lemn, pământul a fost bătut, așezându-se pietre și cărămizi pentru a se susține scara. Intrarea în criptă a fost zidită și închisă în jurul anului 1960, în zidărie găsindu-se fundul unei sticle inscripționate.

În afara zidurilor bisericii gotice am putut surprinde nivelul de călcare, ce se află în strânsă legătură cu nivelurile de construcție și renovare ale bisericii. Cu ocazia ultimei (?) renovări au fost deranjate mai multe morminte. Pentru oasele scoase din morminte a fost săpată o groapă, un fel de ossuar, la colțul sud-estic al navei. În interiorul navei au fost observate mai multe niveluri de călcare, ultimul constând dintr-o pardoseală realizată din cărămizi, deranjată însă de înmormântări ulterioare. Dintre obiectele arheologice descoperite în nivelul de demolare a bisericii gotice amintim prezența în interiorul bisericii a unor fragmente de vitralii, a unui fragment de ancadrament de fereastră din piatră, a unui medalion de pelerinaj și a mai multor fragmente de tencuială pictată.

În S 2 au ieșit la iveală zidul sudic al sanctuarului gotic și contrafortul sud-estic (Z-6). Fundația contrafortului a fost construită împreună cu zidul sanctuarului, dar elevația acestuia nu a fost terminată deoarece tencuiala exterioară a sanctuarului continuă și pe contrafort. Închiderea contrafortului este poligonală. De la contrafort spre vest zidul sanctuarului are o grosime de 1,10 m, iar la est de contrafort de 0,80 m. Talpa fundației ajunge până la adâncimea relativă de 1,60 m de la nivelul actual de călcare. Pe interiorul și exteriorul sanctuarului bisericii gotice a fost observată tencuială. În interiorul sanctuarului, odată cu săparea gropilor mormintelor, au fost scoase și pietrele din fundație. Nu a fost surprins nivelul de călcare din interiorul sanctuarului.

În S3, sub dărămătură, s-a conturat contrafortul nord-estic (Z-

7, demolat cu ocazia construirii bisericii baroce) care este legat de turn. În colțul nord-vestic al contrafortului au fost surprinse mai multe straturi de tencuială ale turnului, care continuă și pe contrafort. Talpa fundației ajunge până la adâncimea relativă de 1,90 m de la nivelul de călcare actual. Pe partea nordică a contrafortului am identificat un alt zid, cu orientare sud-nord (Z-8). În timpul cercetării arheologice nu am reușit să clarificăm rolul acestui zid, având în vedere dimensiunea mică a spațiului investigat. Presupunem însă că este vorba de fundația unei lărgiri ulterioară sau o eventuală tribună (?) despre care vorbesc și izvoarele scrise.

Înmormântările făcute în biserică și în exteriorul acestuia (27 de morminte) sunt dintr-o fază târzie, din secolele XVII-XVIII.

În concluzie putem să afirmăm că biserica gotică a avut o lungime de aprox. 24 m și o lățime interioară de 5 m. Nava a avut aceeași lățime ca și corul, iar turnul nu avut nici o legătură cu nava, deoarece în colțul sud-estic și cel nord-estic a fost ridicat câte un contrafort. Sub fundația bisericii gotice au fost surprinse

rămășițele unei fundații anterioare (Z-5) construită din blocuri de gresie, legate cu un mortar cenușiu deschis, compact, cu mult pietriș și puțin calcar. Între cele două fundații (Z-1 și Z-5) a fost identificat un nivel de pământ ceea ce poate sugera existența a două faze diferite de construcție. Arheologic, această fază nu pot fi însă datată din cauza înmormântărilor târzii care au distrus toate stratigrafia bisericii.

În urma cercetărilor arheologice preventive s-a putut demonstra că biserica gotică Sfântul Nicolae din Gheorgheni a avut mai multe faze de construcție. Din cauza deranjărilor stratigrafice și în lipsa unor elemente certe aceste faze nu pot fi însă datate.

Informații suplimentare online

[Raportul 5271 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
